

УДК 336.6

Забаштанський М.М.*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри управління персоналом та економіки праці
Чернігівського національного технологічного університету***Роговий А.В.***доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри туризму
Чернігівського національного технологічного університету***Забаштанська Т.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики
Чернігівського національного технологічного університету*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

У статті висвітлюються сучасні аспекти політики забезпечення персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери. Обґрунтовано вагомий роль ефективної політики формування персоналу у процесі забезпеченні результативності функціонування суб'єктів господарювання туристичної сфери. Наведено авторське трактування дефініції «політика забезпечення персоналом». Запропоновано перелік принципів політики забезпечення персоналом та надано їх загальну характеристику. Обґрунтовано сучасний стан туристичної сфери країни, проаналізована динаміка туристичних потоків та виокремлено чинники, що визначають існуючі тенденції. Запропоновано авторський підхід до політики забезпечення персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери. Акцентовано увагу на доцільності дослідження політики забезпечення персоналом туристичної сфери у взаємозв'язку з поточною стадією розвитку туристичної сфери.

Ключові слова: персонал, забезпечення персоналом, забезпечення персоналом туристичної сфери, політика забезпечення персоналом.

Zabashtanskiy M.N., Rogovyi A.V., Zabashtanska T.V. SOVREMENNYE ASPEKTY POLITIKI OBE SP ECHENIYA PERSONALOM TURISTICHESKOY SFERY

В статье рассмотрены современные аспекты политики обеспечения персоналом субъектов хозяйствования туристической сферы. Обоснованно важную роль эффективной политики формирования персонала в процессе обеспечения результативности функционирования субъектов хозяйствования туристической сферы. Представлена авторская трактовка дефиниции «политика обеспечения персоналом». Предложен перечень принципов политики обеспечения персоналом и предоставлена их общая характеристика. Обоснованно современное состояние туристической сферы страны, проанализирована динамика туристических потоков и выделены факторы, определяющие существующие тенденции. Предложен авторский подход к политике обеспечения персоналом субъектов хозяйствования туристической сферы. Акцентировано внимание на целесообразности исследования политики обеспечения персоналом туристической сферы во взаимосвязи с текущей стадией развития туристической сферы.

Ключевые слова: персонал, обеспечение персоналом, обеспечение персоналом туристической сферы, политика обеспечения персоналом.

Zabashtanskiy Maxim, Rogovyi Andriy, Zabashtanska Tetyana. MODERN ASPECTS OF THE POLICY OF PROVIDING PERSONNEL OF THE TOURIST SPHERE

The article covers modern aspects of the policy of provision of personnel by tour operators. The conceptual bases of management of personnel of the subjects of management of tourism sphere are investigated. The role of effective policy of formation of personnel in the process of ensuring the effectiveness of the functioning of tourism sector entities is substantiated. The author's interpretation of the definition of "policy of staffing" is given. The list of principles of policy of providing of personnel by the personnel is offered and their general characterization is given. The peculiarities of the policy of provision of personnel of the tourist sphere are considered and three main types are distinguished: stimulating, moderate, preservation. The description of each type of policy of provision of personnel of the tourist sphere taking into account the stage of development of the tourism sector is presented. The necessity of considering the types of policy provision by the personnel of the tourism sector entities from the point of view of open and closed access is proved. The current state of the tourist sphere of the country is analyzed, the dynamics of tourist flows is given, and factors determining the existing tendencies are identified. It is proved that the negative tendency for the development of the national economy is the reduction of the number of foreign and domestic tourists. The author's approach to the policy of providing of personnel of the subjects of management of tourism sphere is offered. The emphasis is placed on the expediency of studying the policy of providing tourism staff with the current stage of development of the tourist industry. The leading role of the personnel provision policy in the decision of the issue of the formation of the appropriate tourist infrastructure in order to increase the number of foreign and domestic tourists, as well as ensuring the formation of preconditions for the development of the national economy, is substantiated.

Keywords: staffing, staffing, staffing of the tourism sector, staffing policy.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання для багатьох суб'єктів господарювання туристичної сфери гостро постає питання кадрового забезпечення процесу їх функціонування, що визначає та формує результативність їх фінансово-господарської діяльності, зміцнення власної конкурентної позиції. Досвід зарубіжних моделей забезпечення персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери підтверджує безпосередню залежність резуль-

тативності їх фінансово-господарської діяльності від наявного кадрового складу та його кваліфікаційних компетентностей, достатніх для вирішення комплексів задач по формуванню необхідних управлінських рішень. Тому дослідження сучасних аспектів політики забезпечення персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери як важливої складової процесу забезпечення ефективності їх фінансово-господарської діяльності набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні основи управління персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери розглядаються у наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених-економістів: Є.В. Агамирової, І.Т. Балабанова, О.Ю. Бордун, Р.О. Винничук, Т.А. Дьорова, І.З. Жук, І.В. Зоріна, Е.М. Лібанової, М.П. Мальської, І.М. Мініч, В.К. Федорченко та інших. Проте існує ряд теоретичних і практичних проблем в частині політики забезпечення персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери, які все ще залишаються невирішеними та потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у поглибленні теоретико-методологічних підходів політики забезпечення персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери з метою підвищення результативності її функціонування, створення умов для підвищення конкурентних позицій та сприяння розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний час у сучасній економічній літературі відсутні єдині підходи до трактування дефініції «політика забезпечення персоналом». Крім того деякі науковці здійснюють наголос на необхідності дослідження кадрової політики підприємства. Проте, на нашу думку, кадрова політика підприємства є складовою політики забезпечення персоналом.

На нашу думку, політика забезпечення персоналом це система відносин, які виникають в процесі формування, збереження і професійного розвитку трудового потенціалу підприємства і спрямовані на забезпечення реалізації стратегічної мети його функціонування.

Серед основних принципів політики забезпечення персоналом слід виділити наступні:

- стратегічного спрямування – реалізація політики забезпечення персоналом підприємства повинна сприяти його перспективному розвитку та досягнення ним сформованої стратегічної мети;
- ієрархічного підпорядкування та відповідальності – забезпечення вертикального та горизонтального поділу праці між працівниками та правове закріплення відповідальності за недотримання дисципліни та невиконання сформованих посадових обов'язків в межах чинного правового поля;
- професійного зростання – працівники підприємства повинні прагнути до удосконалення наявних у них професійних навичок та здібностей в межах визначених посадових обов'язків та сформованих

можливостей, з метою підвищення власної продуктивності праці та забезпечення максимальної результативності функціонування суб'єкта господарювання;

- оптимального управління – сформована організаційна структура підприємства та будь-які зміни в ній повинні забезпечувати підвищення ефективності управління підприємством та результативності його функціонування.

- стимулювання праці – забезпечення працівникам підприємства матеріальної та нематеріальної мотивації трудової діяльності в результаті ефективного виконання ними власних посадових обов'язків.

Наявність системи принципів політики забезпечення персоналом дозволяє виокремити її основні типи та надати їм відповідну характеристику, табл. 1.

Проте, кожен із зазначених типів політики забезпечення персоналом суб'єктів господарювання туристичної сфери необхідно розглядати з позиції відкритого та закритого доступу.

Відкритий доступ передбачає можливість участі у конкурсі на заміщення вакантної посади будь-якої людини, яка відповідає встановленим персональним та кваліфікаційним характеристикам.

Закритий доступ передбачає можливість участі у конкурсі лише обмеженому колу фахівців, а інформація про наявність вакантної посади є закритою для інших потенційних претендентів.

Використання закритого доступу застосовується у випадку небажання залучення нових працівників із зовнішнього середовища, а також можливості задовольнити існуючу потребу за рахунок резервів внутрішнього середовища.

Взаємозв'язок стадій розвитку туристичної сфери та політики забезпечення персоналом її суб'єктів господарювання відображено на рис. 1.

Туристична галузь займає вагомe місце в структурі національної економіки. Так, за даними WTTC Travel and Tourism, туристична галузь України в 2017 році сформувала 5,7% ВВП, а чисельність зайнятих в даній сфері перевищила 228 000 осіб. Обсяг інвестицій в туристичну галузь в 2017 році становив 7,9 млрд. грн., або 1,9% від загального обсягу інвестицій.

Разом з тим, поступове скорочення чисельності іноземних туристів, а також зменшення кількості внутрішніх туристів загострює проблему збереження наявного персоналу, необхідного для підтримки функціонування наявних туристичних закладів, а також формування передумов їх розвитку, таблиця 2.

За даними офіційної статистики станом на кінець 2017 року кількість громадян, які виїжджали за кордон

Таблиця 1

Особливості політики забезпечення персоналом туристичної сфери

Тип політики забезпечення персоналом	Характеристика типу політики забезпечення персоналом туристичної сфери
Стимулююча	Використовується на стадії депресії або зростання функціонування туристичної сфери та обмеження наявних трудових ресурсів на ринку праці. Туристична сфера активно залучає нових працівників. Дотримання кваліфікаційних вимог до потенційних працівників може змінюватись в сторону спрощення під час процедури відбору персоналу. Профільні підприємства можуть залучати некваліфіковану робочу силу з подальшим навчанням і перепідготовкою.
Помірна	Використовується на стадії зростання або стабільності функціонування туристичної сфери, а також наявності пропозицій на ринку праці. Профільні суб'єкти господарювання компенсують існуючу потребу у кадрах в разі наявності потенційних кандидатів, які чітко відповідають встановленим вимогам до наявних вакансій. Застосовується комплекс заходів по навчання та професійному розвитку персоналу.
Збереження	Використовується на кінцевих етапах стадії стабільності та під час стадії занепаду туристичної галузі. Туристична галузь практично не залучає нових працівників. Залучення нових працівників може бути лише на ті вакансії, без функціонування яких подальше існування туристичної галузі є неможливим. Застосовуються заходи матеріальної та нематеріальної мотивації персоналу з метою збереження існуючого кадрового потенціалу галузі.

Джерело: складено авторами

Рис. 1. Взаємозв'язок стадії розвитку туристичної галузі та політики її забезпечення персоналом

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2

Динаміка туристичних потоків України за 2000–2017 роки

(осіб)

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – усього ²	Кількість іноземців, які відвідали Україну – усього ²	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами – усього ³	У тому числі		
				іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
2000	13422320	6430940	2013998	377871	285353	1350774
2001	14849033	9174166	2175090	416186	271281	1487623
2002	14729444	10516665	2265317	417729	302632	1544956
2003	14794932	12513883	2856983	590641	344 332	1922010
2004	15487571	15629213	1890370	436311	441798	1012261
2005	16453704	17630760	1825649	326389	566942	932318
2006	16875256	18935775	2206498	299125	868228	1039145
2007	17334653	23122157	2863820	372455	336049	2155316
2008	15498567	25449078	3041655	372752	1282023	1386880
2009	15333949	20798342	2290097	282287	913640	1094170
2010	17180034	21203327	2280757	335835	1295623	649299
2011	19773143	21415296	2199977	234271	1250068	715638
2012	21432836	23012823	3000696	270064	1956662	773970
2013	23761287	24671227	3454316	232311	2519390	702615
2014 ¹	22437671	12711507	2425089	17070	2085273	322746
2015 ¹	23141646	12428286	2019576	15159	1647390	357027
2016 ¹	24668233	13333096	2549606	35071	2060974	453561
2017 ¹	26437413	14229642	2806426	39605	2289854	476967

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² Включно з одноденними відвідувачами (за даними Адміністрації Держприкордонслужби України).

³ 2000–2010 роки – за даними Міністерства інфраструктури України, починаючи з 2011 року – за даними Держстату.

в порівнянні з 2000 роком зросла майже вдвічі. Так, в 2017 році зазначений показник перевищив 26,4 млн. осіб, а темп зазначеного зростання становить 196%. Протягом зазначеного періоду відбувається також зростання і кількості іноземців, які відвідали Україну.

Загальна чисельність осіб зазначеної категорії станом на кінець 2017 року перевищила 14,2 млн., а

темпи її зростання становить 221,2%. Кількість туристів обслуговуваних туроператорами та туристичними агентами протягом 2000-2017 років також має тенденцію до зростання з 2,01 млн. осіб до 2,8 млн. осіб, темп росту яких відповідно становить 139,3% [7].

Негативною тенденцією для розвитку національної економіки виступає скорочення чисельності

іноземних та внутрішніх туристів. Так протягом 2000–2017 років кількість іноземних туристів скоротилась майже в десять разів з 377871 особи до 39605 осіб за відповідний період. Скорочення кількості внутрішніх туристів мало не таку значну тенденцію, проте їх обсяг за відповідний період скоротився на 873,8 тис. осіб [7]. Зазначені тенденції по скороченню чисельності іноземних та внутрішніх туристів обумовлені рядом причин, основними серед яких слід виділити наступні:

- проведення антитерористичної операції на території країни та наявність військових дій протягом останніх чотирьох років;

- падіння рівня життя населення та поступова втрата купівельної спроможності національної грошової одиниці;

- відсутність відповідного конкурентного рівня туристичної інфраструктури та комплексу туристичних послуг на території країни;

- недостатній рівень забезпеченості персоналом відповідної кваліфікації наявних туристичних закладів;

- інші.

Скорочення чисельності осіб внутрішніх та іноземних туристів протягом останніх років, а також наявність вище перерахованих причин знайшло своє відображення на поступовому скороченню кількості санаторно-курортних та оздоровчих закладів, які здійснюють свою діяльність на території країни, таблиця 2. Так, за даними Державної служби статистики України, протягом 1990–2017 років кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням зменшилась на 221 установу, кількість будинків і пансіонатів відпочинку зменшилась на 265 установ, кількість баз та інших закладів відпочинку зменшилась на 978 установ, кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку зменшилась на 361 установу.

Найбільш серйозного скорочення зазнала кількість санаторіїв-профілакторіїв, обсяг яких скоротився більш ніж в 10 разів з 556 до 55 установ, в результаті чого було ліквідовано 501 санаторій-профілакторій.

В зв'язку з цим питання вибору та застосування відповідної політики забезпечення персоналом підприємств туристичної сфери набуває особливої актуальності.

Висновки з проведеного дослідження. Враховуючи надзвичайно важливу роль туристичної сфери у забезпеченні розвитку національної економіки країни вирішення питання формування відповідної туристичної інфраструктури з метою збільшення кількості іноземних та внутрішніх туристів можливо досягти за умови реалізації відповідної політики її забезпечення персоналом.

Значна трудова міграція населення країни протягом останніх років, суттєво ускладнює питання розвитку туристичної сфери, що обумовлено нестачею належного обслуговуючого персоналу, а також адміністративного персоналу спроможного приймати кваліфіковані управлінські рішення необхідні для забезпечення її розвитку, що в свою чергу не сприяє зростанню національної економіки. Крім того, висока конкуренція в міжнародній туристичній сфері, та значна відсталість вітчизняної потреби виокремлення та формування особливих конкурентних переваг туристичної сфери України, без індивідуалізації яких збільшення чисельності внутрішніх та іноземних туристів, а також забезпечення результативності функціонування туристичної сфери досягти буде дуже важко.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанов І.Т., Балабанов Ф.І. Економіка туризму. М.: Финансы и статистика, 2002.
2. Забаштанський М.М. Концесійні відносини: фінансові детермінанти розвитку в Україні: Монографія. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 382 с.
3. Кожухівська Р.Б. Туризм в Україні: стан, фактори та перспектива розвитку. Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2012. № 3(29). С. 43–49.
4. Лабунський Л.В. Принципи розвитку компетенцій персоналу // Управление персоналом. 2004. № 3(91). С. 36–37, с. 36.
5. Лібанова Е.М. Ринок праці. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 224 с.
6. Роговий А.В. Економічна безпека: детермінанти забезпечення в умовах циклічності економіки: [монографія] / А.В. Роговий. Київ: Кондор-видавництво, 2017. 374 с.
7. Travel and Tourism Economic in Ukraine [Електронний ресурс]/WTTTC Travel and Tourism Economic Impact 2018. Ukraine. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2018/ukraine2018.pdf>.